

yan kâğıdı üzerindeki “tezhibeş be-kalem-i Kara Mehmed Çelebi ser-nakkâşân-ı dergâh-ı âlî üstâdû'l-küttâb fî sene 962” ibaresi bu mushafın da onun eliyle tezhip edildiğini göstermektedir. Kara Memi üslûbunun en gelişmiş özelliklerini aksettiren bu mushaf 16 x 23 cm. ölçüsünde ve 330 varaktır. Âharlı koyu krem rengi kâğıt üzerine nesih hatla on beş satır yazılmış ve metnin etrafı devrinin özelliğine uygun cetvelsizken sonradan altın cetvel çekilmiş ve tezhip edilmiştir. Üç varak halindeki zahriye sayfası, serlevha, Fâtîha ve Bakara sûrelerinin ilk âyetleri, 329^b, 330^a, 330^b sayfaları tam sayfa tezhipli, 3^a, 4^a sayfalarının bordür halinde etrafı tahrirli halkâr, sûre başları ve cüz, aşır, hizb âyet gülleri tezhiplidir. Kara Memi'nin bu eserinde de yarı stilize çiçek motifleri görülür. 330^b sayfasında, sûre başı ve gül tezhiplerinde geleneksel rûmî ve hatâyî motiflerine yepyeni bir uygulama ile bir canlılık katmıştır.

Kara Memi tarzının izleri görülen diğer imzasız eserler arasında Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan (Revan Köşkü, nr. 738; İÜ Ktp., TY, nr. 6976) *Dîvân-ı Muhibbî* tezhibi, aynı yerdeki (Revan Köşkü, nr. 824; Emanet Hazinesi, nr. 2851) lake cilt kabı ile 947 (1540) tarihli kırk hadis (Emanet Hazinesi, nr. 2851), Ahmed Karahisârî'nin 953'te (1546-47) istinsah ettiği mushaf-ı şerif (Yeni Yazmalar, nr. 999), Kanûnî Sultan Süleyman tuğrası (Güzel Yazılar, nr. 1400), yine Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı (Hazine, nr. 1517) 965 (1558) tarihli Ârifî Fethullah Çelebi'nin *Şehnâme-i Âl-i Osmân* adlı eserinin V. cildini oluşturan *Süleymannâme*'si, İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde kayıtlı (nr. 2191) 947 (1540) tarihli Hürrem Sultan vakfiyesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (FY, nr. 1426), Şah Mahmûd Nişâbüri murakkaı diye bilinen albüm içindeki meşhur İranlı hattatların kıta tezhipleri zikredilebilir. Bu eserler tezhip tekniği, renk ve desen kompozisyonu bakımından Kara Memi tarzında olmakla beraber saray nakışhânesinde çalışan pek çok uzman sanatkarın ortak işidir.

Süleymaniye Camii için yazılan mushaf-ların tezhip ve cilt masraflarını gösteren İstanbul saraylarına ait 960-963 (1553-1556) tarihli muhasebe defterlerinde zikredilen nakkaşlar arasında Kara Memi'nin bir mushaf tezhip ettiği ve karşılığında 6000 akçe aldığı kaydedilir. Saray sanatkarlarının padişaha takdim ettikleri

bayram hediyelerini ve karşılığında aldıkları ihسانları gösteren Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'ndeki (nr. D 8244) tarihsiz belgede, on yedi nakkaş arasında on altıncı sırada nakkaş Kara Memi'nin bir nakışlı divit, on beş boyalı kalem getirdiği kaydedilir.

Saray nakkaşları sadece saray kitaplığı için kitapların tezhip ve minyatürlenmesinde değil aynı zamanda sarayın ve padişahın inşa ettirdiği eserlerin tezyinatını yapmakla da sorumlu idiler. Nitekim Süleymaniye Camii'nde kubbe ve kemerlerin tezyinatı (kalem işi) için Kara Memi'nin on günlük mesaisine mukabil 120 akçe aldığı yazılıdır (Barkan, I, 177).

Osmanlı saray nakışhânesinde gelişme zemini bulan tezhip sanatı XVI. yüzyıl ortalarında Şahkulu, bilhassa Kara Memi ve öğrencilerinin zevk ve dehasıyla altın çağını idrak etmiştir. Yetiştirdiği bu öğrenciler arasında oğlu da yer almaktadır. Osmanlı sanatında sadece tezhipte değil camilerin çini ve kalem işleri, saray için imal edilen halı, kumaş ve el işlemlerinde, ahşap, maden ve kuyumculuk işlerinde Kara Memi üslûbu uzun müddet hâkim olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, nr. D 4104, D 8244, D 9612, D 9613-3; Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân*, s. 65, 67; Süheyl Ünver, *Müzehip Kara Memi*, İstanbul 1951; Rifkî Melûl Meriç, *Türk Nakış San'atı Tarihi Araştırmaları*, Ankara 1953, s. 3, 5, 7; vesikalar, I; Ömer Lütfi Barkan, *Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557)*, Ankara 1972, I, 177; Esin Atıl, *The Age of Sultan Suleyman the Magnificent*, Washington 1987, s. 29-107; Coşkun Ak, *Muhibbî Divanı*, Ankara 1987, s. 31-39; Nurhan Atasoy - J. Raby, *İznik Seramikleri*, London 1989, s. 222-223; M. Rogers, “Kara Mehmed Çelebi (Kara Memi) and the Role of the Ser-nakkâşân”, *Suleyman the Magnificent and His Time*, Paris 1992; Müjgân Cumbur, “Kanunî Sultan Süleyman'ın Başmüzehhibi, Kara Memi”, *Önasya*, II/23, Ankara 1967; Haydar Yağmurlu, “Tezhip Sanatı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları”, *Tet.D.*, sy. 13 (1973), s. 102-103; Zeren Tanındı, “13-14. yy. da Yazılmış Kur'an'ların Kanuni Döneminde Yenilenmesi”, *Topkapı Sarayı Müzesi: Yükk-1*, İstanbul 1986, s. 140-152; İ. Hakkı Uzunçarşılı, “Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hıref (Sanatkarlar) Defteri”, *TTK Belgeler*, XI/15 (1986), s. 26; Filiz Çağman, “Kanunî Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü, Ehl-i Hıref”, *Türkiyemiz*, XVIII/54, İstanbul 1988, s. 15; Yıldız Demiriz, “16. Yüzyıl Kur'an Tezhipleri Hakkında Bazı Notlar”, *STY*, sy. 13 (1988), s. 63-72; Gülbün Mesara - Şeyda Can, “Konstantiniyye, H. 971/M. 1563 Tarihli Divân-ı Muhibbî ve Ünlü Sanatkarı Müzehip Kara Memi”, *Art Decor*, sy. 49, İstanbul 1997, s. 108-116.

GÜLNUR DURAN

KARA MURAD PAŞA

(ö. 1065/1655)

Osmanlı sadrazamı.

1004 (1596) yılı civarında doğdu. Arnavut asıllı olup babasının adı Mustafa'dır. I. Ahmed döneminde Yeniçeri Ocağı'na girdi ve saksoncu ortasında yetişti. Ardından odabaşılığa, çok geçmeden de yayabaşılığa terfi etti. Saksoncubaşı olduktan sonra 1048'de (1638) IV. Murad'ın Bağdat Seferi'ne katıldı. Bağdat'ın İran işgalinden kurtarılmasının ardından zağarcıbaşı unvanıyla bir süre orada kaldı.

1055'te (1645) kul kethüdâlığına yükseltilen Murad Ağa, uzunca bir süredir ocak içinde terkedilmiş bazı âdet ve törenleri ihya etti (Naîmâ, IV, 111). Bu sıfatla yeniçeri ağasına vekâleten bir kısım yeniçerilerle birlikte Girit'e gitti ve Venedikliler'le savaştı. Bazı kalelerin alınmasında ve özellikle Hanya'nın zaptında önemli rol oynadı (Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Ravzatü'l-ibrâr*, s. 630), bir süre sonra sekbanbaşılığa getirildi. Girit adasının kuzeybatı ucundaki Kisamo Kalesi'nin de zaptını sağlayan Murad Ağa, Deli Hüseyin Paşa'nın Girit serdarlığı döneminde bir süre Hanya muhafazılığı yaptı (Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 282, 283). Bu arada sekbanbaşılıktan alınmıştı.

İstanbul'a döndükten sonra Sultan İbrâhim'in halî olayına karıştı. Ocakta resmî görevi olmamasına rağmen nüfuzu büyüktü. Vezirîâzam Hezarpare Ahmed Paşa'nın devlet adamlarından talep ettiği kürk ve amber bedelini vermek istemeyen ocak ağaları Kara Murad Ağa'nın etrafında birleşmişti. Ahmed Paşa ocak ağalarını topluca öldürtmek isteyince Murad Ağa'nın evinde toplanan ağalar Ahmed Paşa'yı ortadan kaldırmaya karar verdiler ve isyan hazırlığına başladılar (a.g.e., II, 327). Fâti Camii'nde toplanan âsiler önce Ahmed Paşa'yı parçalayarak öldürdüler, ardından Sultan İbrâhim'i tahttan indirip yerine yedi yaşındaki oğlu IV. Mehmed'i tahta geçirdiler. Murad Ağa, cülûsu müteakip 29 Zilhicce 1058'de (14 Ocak 1649) yeniçeri ağalığına getirildi (a.g.e., II, 329). Yeni sadrazam Sofu Mehmed Paşa'nın ocak ağalarından Sarı Hüseyin Kethüdâ'yı öldürtmesi ve Kösem Sultan'ı ortadan kaldırmak istemesi üzerine vezirîâzama kin bağlayan Murad Ağa durumdan büyük vâlide sultanı haberdar etti ve buna karşılık ondan sadrazamlık sözü aldı.

Osmanlı donanmasının Foça önlerinde Venedikliler'e yenilmesi bahanesiyle azledilen Sofu Mehmed Paşa'nın yerine 9 Cemâziyelevvel 1059'da (21 Mayıs 1649) sadrazamlığa getirilen Murad Paşa, konağı olmadığından hükümet işlerini bir süre Ağakapısı'ndan yönetti. Daha sonra Dâvud Paşa Sarayı'na taşındı, bu arada Cigalazâde Mahmud Paşa'nın sarayını kiraladı (Naîmâ, IV, 406). Sadâretinin ilk haftalarında Üsküdar'a yakın Bulgurlu'ya kadar gelen Celâli elebaşısı Gürcü Nebî isyanıyla uğraştı ve onu bertaraf etti (Mehmed Halife, s. 57). Bu hizmetine karşılık samur kürk ve hil'atle taltif edildi.

Önceleri hükümet işlerini ocak ağalarıyla birlikte yürüten Murad Paşa zamanla bunların, özellikle de küçük vâlide Turhan Sultan'ın adamı Kethüdâ Bey'in müdahalelerinden rahatsız olmaya başladı. Kendisi büyük vâlide Kösem Sultan tarafından destekleniyordu. Ocak ağaları da büyük ve küçük vâlide taraftarları diye ikiye ayrılmıştı. Bazan vezîriâzama sert ve tehdit edici hatt-ı hümayunlar geliyordu. Sonunda ocak ağalarının baskısına dayanamayan Murad Paşa 7 Şâban 1060'ta (5 Ağustos 1650) sadrazamlıktan istifa etti ve kendi arzusu üzerine Budin beylerbeyiliğine gönderildi. Üç buçuk yıl kadar burada kaldıktan sonra 5 Muharrem 1064'te (26 Kasım 1653) kaptan-ı deryâ oldu (Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 392). Vezîriâzam Derviş Mehmed Paşa ile arası açık olduğundan hazine gerekliliği tahsisatı alamamakla birlikte kendi kesesinden de harcayarak hazırladığı ve içinde yedi adet Trablusgarp gemisinin de bulunduğu donanma ile Gelibolu'ya hareket etti. Bozcaada'da Mısır'dan gelen gemilerle buluştu ve Çanakkale Boğazı'nı tutan Venedik donanması ile karşılaştı. Midilli ve Sakız'dan gelen bey gemileriyle Tunus'tan gelen gemilerin de iltihakının ardından Osmanlılar'ın hücumuyla başlayan deniz savaşı altı saat kadar sürdü ve Osmanlılar'ın galibiyetiyle sonuçlandı. Kaynaklarda zaferin kazanılması, Murad Paşa'nın başlarda yerine levend kıyafetiyle bir fırkatelîye binerek sürekli donanma gemileri arasında dolaşıp gazileri teşvik etmesine bağlanır. Bunun ardından Ege'de dolaşan Osmanlı donanması Eğriboz'a ve Mora sahillerine uğramış, yenilenen Venedik donanmasıyla Değirmenlik adası önlerinde karşılaşmış ve onları geri çekilmeye mecbur bırakmıştı. Murad Paşa, bazı gemilerle bir süre Rumeli kıyısında dolaştıktan sonra Girit'e hareket etti. 1065 Muharreminde (Kasım 1654) altı

düşman aktarması ve yüzlerce esirle İstanbul'a döndü; üst üste üç samur kürkle taltif edilerek kaptan-ı deryâlıkta bırakıldı (a.g.e., II, 394-395).

Felç olmasından dolayı görevinden alınan Derviş Mehmed Paşa'nın yerine Halep Valisi İpşir Mustafa Paşa sadrazam tayin edilmişti. Ancak onun Anadolu'daki karışıklıkları düzeltme bahanesiyle bir türlü İstanbul'a gelmemesi, hakkında bazı dedikoduların çıkmasına ve saraydaki rakiplerinden Defterdar Morali Mustafa Paşa'nın alenen sadâret mührünü istemesine sebep oldu. İpşir'i sevmemesine rağmen padişahın huzuruna çıkan Kara Murad Paşa büyük fitneye sebep olacağını söyleyerek bu tayini engelledi. Bu arada durumu mektupla İpşir Mustafa Paşa'ya bildirdi. Ancak vezîriâzamanın bir türlü gelmemesi üzerine faaliyetlerini arttıran rakipleri sarayda yapılan toplantıda mührün Morali Mustafa Paşa'ya verilmesini yeniden gündeme getirdiler ve bu hususta padişahı ikna ettiler. Tekrar devreye giren Kara Murad Paşa, bunun Anadolu'yu karışıklıklar içine sokacağını söyleyerek padişahı fikrinden döndürdü. Toplantı sonunda Murad Paşa'ya saldıran saray ağaları onu öldürmek istedilerse de başarılı olamadılar. Hayatını tehlikede gören Murad Paşa, İpşir Mustafa Paşa gelinceye kadar divan toplantılarına katılmadı.

Hayatından endişe ettiği için İzmit'ten ileriye geçmekte tereddüt gösteren İpşir Mustafa Paşa'ya vâlide sultanın güvenilir adamı Reyhan Ağa vasıtasıyla haber gönderildi ve sadrazam sonunda ikna edildi. Kalabalık maiyetiyle Üsküdar'a gelen İpşir Paşa ilk iş olarak görev yerlerinde bazı değişiklikler yaptı ve kendisine rakip gördüğü kişileri birer bahane ile bertaraf etti, bunlardan Defterdar Morali Mustafa Paşa'yı öldürttü. Bu arada Kara Murad Paşa ile de uğraşmaya başladı. Zira onun padişaha yakınlığını biliyordu ve bir an önce İstanbul'dan uzaklaştırılmasını istiyordu.

Venedikliler'e karşı kazandığı son deniz zaferleriyle ünü artmış olan Murad Paşa, bir bakıma makama gelmesine yol açtığı sadrazama yakınlaşmayı denedi ve ona bazı uyarılarda bulundu. Ancak sadrazamanın kendisine karşı tutumu değişmedi. Görünürdeki tartışma konusu donanmanın Akdeniz'e hareketi için gerekli nakit idi. Tersane tahsisatını kestiren İpşir Paşa, Murad Paşa'ya donanma giderlerini kendi kesesinden karşılamasını emret-

mişti. Vezîriâzamanın uzlaşmaz tavrı karşısında Murad Paşa kendi kesesinden harcamayı kabul etti, fakat bu arada İpşir Mustafa Paşa'yı ortadan kaldırmanın yollarını aramaya başladı. Daha önce büyük vâlide Kösem Sultan'ın himayesinde olduğundan sarayda birçok casusu ve ihsanına nâil olmuş kimseler vardı; böylece gelişmelerden haberdar oluyordu.

Kara Murad Paşa'nın hedefi büyük bir isyan çıkararak İpşir Mustafa Paşa'yı ortadan kaldırmaktı. Bunun için işe önce, İpşir Paşa ile birlikte Üsküdar'a gelen, fakat umduklarını bulamayan, bu yüzden vezîriâzama araları açılmış olan sipahi elebaşılarını elde etmekle başladı. Bunların en nüfuzlusu olan Kürt Mehmed'i bir gece Tersane'ye çağırdı ve onu ikna etti. Kaptan-ı deryâ ile görüşmesinden sonra İpşir'in kendileri hakkındaki tasavvurlarından daha da kuşkulanan Kürt Mehmed bütün sipahilerle birlikte Murad Paşa'nın yanında olacağına dair söz verdi ve o gece Tersane'den ayrıldı. Murad Paşa, ertesi gece devletten alacaklı olan veya malları kalan diğer mağdurlarla görüştü, kendisini destekledikleri takdirde zayıfların telâfi edeceği hususunda vaatte bulundu. Bu arada Yeniçeri Ocağı'nda etkili olan Kara Hüseyin Ağa'nın da desteğini aldı. Bu görüşmelerden sonra büyük vâlideye haber göndererek denize açılınca kadar üzerinden himayesini çekmemesini istedi. Yeniçerilere gerekli taktikleri verip güya sefere çıkacakmış gibi donanma işleriyle meşgul olmaya başladı.

İsyan Üsküdar'da patlak verdi. Kul kethüdâsının kışla kapılarını kapattırması durumu daha vahim hale getirdi. 2 Receb 1065'te (8 Mayıs 1655) 500 kadar sipahi Kürt Mehmed önderliğinde Atmeydanı'na geldi. Âsi lideri burada yaptığı konuşmada yeniçerileri de davet ederek birleşme teklifinde bulundu. Esasen hazır vaziyette olan yeniçerilerin katılmasıyla isyancıların mevcudu iyice arttı (Naîmâ, VI, 83-84). Şeyhülislâm Ebû Said Efendi'yi yanlarına çağıran âsiler, asıl hedefleri olan Vezîriâzam İpşir Mustafa Paşa'yı da getirtmek istedilerse de âkibetini tahmin eden İpşir Paşa bunu kabul etmedi. Öte yandan isyanın gerçek tertipçisi olan Kara Murad Paşa hiçbir şeyle ilgisi yokmuş gibi donanma işleriyle meşgul görünüyordu. Vezîriâzam sonunun iyi olmadığını anlayınca Üsküdar'a geçmek istedi, fakat bütün iskeleler tutulmuş olduğundan bunu gerçekleştiremedi. Bunun üzerine şeyhülislâmla birlikte saraya gitti. Bu ara-

da vezîriâzam ve şeyhülislâmın konaklarını yağmalayan âsiler, özellikle Hasan Can'ın oğlu Hoca Sâdeddin Efendi'nin ahfadından Şeyhülislâm Ebû Said Efendi'nin 150 yıldan beri birikip kendisine intikal eden nefis eşya ve kitaplarını da telef etmişlerdi (a.g.e., VI, 91). Sarayda yapılan toplantı sırasında hayatından ümidini kesen İpşir Mustafa Paşa sadâret mührünü padişaha teslim etmek zorunda kaldı. IV. Mehmed de hemen mührü Kara Murad Paşa'ya vererek onu vezîriâzam yaptı (Abdurrahman Abdi Paşa, s. 30).

Tertiplelediği isyan sonunda 5 Receb 1065'te (11 Mayıs 1655) ikinci defa sadrazam olan Murad Paşa çok zor durumda kalmıştı. Çünkü bir yandan devlette parası kalanların alacaklarını geri vermeye söz verdiğinden hazineyi tüketmiş, öte yandan daha önce kayıtları silinenlerle "veledeş" denilen sipahi oğullarını ocağa almakla devlet giderlerini en az bir misli arttırmıştı. Bu kadar masrafa para yetiştirmekte zorlanan Murad Paşa, tayinler için saraydan sık sık tezkireler gelmesi ve zorba ileri gelenlerinin tayin işlerine karışmaları, taşrada Abaza Hasan önderliğinde Anadolu'da bir isyan çıkması karşısında çareyi kendi isteğiyle görevden ayrılma buldu (16 Şevval 1065 / 19 Ağustos 1655). Karaçelebizâde, onun "hal' u iclâî fikr-i fâsidi belâsına giriftar" olduğunu söyleyerek kendisinin buna karşı sert sözlerle mukabele ettiğini ve görevden ayrıldığını yazar (*Zeyl-i Ravzatü'l-ebrâr*, s. 268). Bazı kaynaklarda ise istifaya mecbur edildiği rivayetine yer verilir (Naîmâ, VI, 110-112). Hacca gitme isteği sebebiyle Şam beylerbeyiliğine getirildi. Birkaç gemiyle Şam'a hareket eden Murad Paşa Payas'ta karaya çıktı, fakat burada rahatsızlandı. Yolda hastalığı artınca Hama'da bir süre Arnavut Mehmed Paşa'nın konağında kaldı ve orada sırtmadan öldü (Zilhicce 1065 / Ekim 1655), Mehmed Paşa'nın kendisi için hazırlattığı türbeye gömüldü (Evliya Çelebi, III, 78).

Kaynaklarda ümmî, fakat zeki, cesur, soğukkanlı, gayretli, cömert, etkili konuşmasıyla çevresini yönlendirebilen bir kişi olarak nitelenen Kara Murad Paşa iri yapılı idi ve bu yüzden "dev" lakabıyla da anılırdı. Girit savaşlarında Hanya'nın ve bazı küçük kalelerin fethinde rol oynamış, kul kethüdâlığında ocakta bir süredir yürürlükten kalkmış merasimleri ihya etmiş, kaptan-ı deryâlığı sırasında Venedikliler'e karşı zaferler kazanmıştır. Ancak

İpşir Mustafa Paşa'ya karşı tertiplelediği isyan devlete çok pahalıya mal olmuş, Tarhuncu Ahmed Paşa zamanında nisbeten düzelen maliye tekrar bozulmuş, giderler gelirlerin çok üstüne çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 239, 242, 247, 282, 283, 327, 329, 339, 344, 346, 347, 348, 349, 357, 358, 360, 361, 392, 393-395; a.mlf., *Tuhfetü'l-kibâr*, s. 130-132; Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Rauzatü'l-ebrâr*, Bulak 1248, s. 630, 635; a.mlf., *Zeyl-i Rauzatü'l-ebrâr* (haz. Nevzat Kaya, doktora tezi, 1990). İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 27, 32, 41, 59, 60, 211, 223, 226, 228, 250-251, 253, 255, 264, 268; Mehmed Halife, *Târih-i Gilmânî* (haz. Ömer Karayumak), İstanbul, ts. (Tercüman 1001 Temel Eser), s. 57-58, 82-83; Vecihî Hüseyin, *Târih*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 917, vr. 35^a, 36^b; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 274; III, 78-81; Abdurrahman Abdi Paşa, *Vekâyi'nâme* (haz. Fahri Çetin Derin, doktora tezi, 1993), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10, 30, 45, 53-58, 61, 64-69; Naîmâ, *Târih*, IV, 111-205, 253, 295-301, 318, 322, 331, 380-406, 411 vd., 451, 456; V, 16-18, 21, 362, 373-374, 390 vd., 396-407, 444 vd.; VI, 17-19, 31, 33 vd., 72, 74 vd., 83-84, 91, 107-112; *Hadîkatü'l-vüzerâ*, s. 89-91; Silâhdar, *Târih*, I, 7, 9-11, 12, 15-16, 19-20, 168; Şeyhî, *Vekâyi'u'l-fuzalâ*, I, 585, 588, 599-600, 601, 657, 659; Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Selâtin*, s. 121; *Sefînetü'l-vüzerâ*, s. 35; Râmizpaşazâde Mehmed İzzet, *Harîta-i Kapûdânân-ı Deryâ*, İstanbul 1258, s. 62-64; Hammer (Atâ Bey), X, 67, 108, 109 vd., 143, 144-145, 160-164, 220-221, 225-227, 233, 234, 238, 239, 244-249; *Sicill-i Osmânî*, IV, 356; Ahmed Refik, *Ocak Ağaları*, İstanbul 1931, s. 3-75; a.mlf., "Kara Murad", *İkdam*, sy. 7787, 17 Ekim 1918; sy. 7803, 2 Kasım 1918; Danişmend, *Kronoloji*, III, 400, 408, 412, 413, 414, 415, 419, 420, 509, 511, 554; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 218, 222, 233-235, 240-248, 267, 268-269, 272-276, 279-288, 313, 314, 316, 328, 336; III/2, s. 276, 282, 397-398, 409, 410; Ersen Bulam, *Kara Murad Paşa* (lisans tezi, 1961), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 122; Cavid Baysun, "Kösem Sultan", *İA*, VI, 918, 919; İsmet Parmaksızoğlu, "Murad Paşa (Kara, Dev)", *TA*, XXIV, 440-441.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

KARA MUSTAFA PAŞA

(bk. MERZİFONLU

KARA MUSTAFA PAŞA).

KARA SİNAN

(ö. 885/1480 [?])

Osmanlı âlimi.

Akhisar yakınlarında Seydi köyünden olup doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Sinâneddin Yûsuf, babasının adı Abdülmelik, dedesininki Bahşâyış'tır. Arap-

ça, fıkıh, astronomi gibi ilimleri tahsil ettikten sonra müderrislik yaptığı kaydedilir. Dinî ilimler ve edebiyatta devrinin önde gelen âlimleri arasında sayılan Kara Sinan'ın vefat tarihi de kesin olarak bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda 852 (1448) olarak verilen tarih (*Osmanlı Müellifleri*, I, 397; *Hedîyyetü'l-ârifin*, II, 560) *Hezmü'l-cüyûş* adlı eserinin telif yılı olup *Keşfü'z-zunûn*'da *eż-Zamâ'ir* isimli eserini de 868'de (1464) telif ettiği belirtilir (II, 1087). İbnü'l-İmâd ölüm tarihini 885 (1480) yılının başları olarak kaydeder (*Şezerât*, VII, 343).

Eserleri. 1. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Vikâye (Ri'âyetü'l-vikâye bi-Vikâyeti'r-rivâye)*. Sadrüşşerîa es-Sânî'nin, dedesi Tâcüşşerîa'nın fıkha dair *Vikâyetü'r-rivâye* adlı eserine yazdığı şerhin hâşyesidir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 866, Damad İbrâhim Paşa, nr. 583, vr. 1-378; Murad Molla Ktp., Murad Molla, nr. 799). 2. *Zeynü'l-Menâr*. Ebü'l-Berekât en-Neseffî'nin fıkıh usulüyle ilgili *Menârü'l-envâr*'ının şerhidir (Süleymaniye Ktp., Yozgat, nr. 373 [müellif hattı]; Cârullah Efendi, nr. 539). 3. *el-Mazbûl şerhu'l-Makşûd*. Sarf ilmine dair *el-Makşûd* isimli meşhur eserin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4851; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 6631, 6632). 4. *Revâhu'l-ervâh*. Ahmed b. Ali b. Mes'ûd'un sarf ilmine dair *Merâhu'l-ervâh*'ının şerhidir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4795, Esad Efendi, nr. 3134; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 6715, 6751; Çorum İl Halk Ktp., nr. 2872; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, II, 24; *Suppl.*, II, 14). 5. *eş-Şâfiye şerhu's-Şâfiye*. İbnü'l-Hâcib'in sarfla ilgili *eş-Şâfiye* adlı eserinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Harput, nr. 19, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1842; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 6735; İÜ Ktp., AY, nr. 1312, 2516, 2966). 6. *Hezmü'l-cüyûş fi'l-gâlib ve'l-mağlûb*. Muhtasar bir eser olup müellif bunu daha sonra *Hazmü'l-cüyûş* adıyla şerhetmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 2043). 7. *eż-Zamâ'ir* (a.g.e., II, 1088).

Kaynaklarda ve kütüphane kayıtlarında Kara Sinan'a nisbet edilen *Hâşiye 'alâ şerhi'l-mulâhhas fi'l-hey'e ve Ec-vibe 'an i'tirâzâtı'l-Kaşallânî fi'l-cüz-î'llezî lâ yetecezzâ* adlı risâlelerin Sinan Paşa'ya ait olduğu anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 211; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 228; Hoca Sâdeddin, *Tacü't-tevârih* (haz. İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1992, V, 172; Kâtib Çelebi, *Süllemü'l-uşûl ilâ tabakâti'l-fühûl*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa,